

значенні ст. 223 ЦПК України, а про строк, який має значення для поновлення строку на подачу апеляційної скарги.

Аналіз практики розгляду справ в апеляційному порядку також свідчить про необхідність більш детально врегулювати наслідки помилкового відкриття апеляційного провадження, наслідки недотримання встановленого порядку перегляду заочних рішень в суді першої інстанції, переглянути підстави для відмови у відкритті апеляційного провадження в контексті вище окреслених проблем. Вирішення цих та деяких інших питань, неможливо без відповідного наукового опрацювання окресленої проблематики, яка може складати напрямки перспективного наукового дослідження.

Устінова-Бойченко Г. М.

Криворізький факультет Національного університету «Одеська юридична академія», доцент кафедри цивільно-правових дисциплін, кандидат юридичних наук, доцент

СТАНОВЛЕННЯ ІНСТИТУТУ ВИЗНАННЯ ОСОБИ НЕДІЄЗДАТНОЮ

Ставлення суспільства до осіб з психічними розладами завжди було різноманітним: від нехтування до поваги.

Розвиток психіки, психічний стан особи та їх вплив на можливість участі особи у правових відносинах почав турбувати людство з часів виникнення правової системи.

Визнання особи недієздатною – це складне юридичне поняття, яке містить в собі два критерії: медичний та юридичний (психологічний).

Правовий пам'ятник римського права – Закони XII таблиць (451-450 рр. до н.е.) містив наступні положення: Таблиця V, п.7а « Якщо людина збожеволіла, то нехай владу над нею самою і над її майном візьмуть її агнати або родичі».

В законодавчому акті князя Володимира «Закон Судный – людям» зазначалось, що «завещающие свое имущество должны быть в здравом уме и твердой памяти». Також в цьому законі вперше було порушене питання про захист прав душевнохворих. (Волков В. Н. Судебная психиатрия : курс лекций / В. Н. Волков. – М. : Юристь, 1998. – 408 с)

Прийняття Олексієм Михайловичем Романовим в 1669 році «Новоуказных статей» започаткувало залучення лікарів для проведення освидування душевнохворих. Зазначений Закон був направлений на охорону суспільства від можливої шкоди, яку могла завдати душевнохвора особа, та одночасно на захист майнових інтересів хворих (Волков В. Н. Судебная психиатрия : курс лекций / В. Н. Волков. – М. : Юристь, 1998. – 15 с).

За період царювання Федора Олексійовича в 1677 р. був прийнятий перший закон, який стосувався майнових прав душевнохворих. Закон

встановлював, що глухі, німі та сліпі можуть управляти своїм майном, а п'яниці та гупі (слабоумні) не можуть вести справи та управляти своїм майном. Однак, позбавляючи душевнохворих цього права, закон не визначив, на кого це право покладається та хто є відповідальним за майно душевнохворого.

Допетровська Русь XVI-XVII ст.ст. є періодом монастирського нагляду душевнохворих. В більшості випадків висновок про наявність психічної хвороби, в залежності від підстав направлення особи, робили монахи або представники царської адміністративної влади. Починаючи з XVII ст. при встановленні факту наявності душевної хвороби, забобонне та побутове уявлення про божевілля поєднувалось з залученням наукових, на той час, методів.

Великий реформатор російської держави Петро I своїми новаторськими законоположеннями встановив новий порядок освідування психічно хворих осіб. Петро I, наслідуючи приклад іноземних держав, зобов'язав Головного Магістрат організувати суспільний нагляд в Росії та наказав «добрую полицию учредить», через місцеві магістрати «заводить смирительные дома, больницы и школы».

Петро I започаткував адміністративний порядок освідування особи з психічними розладами.

Наступним етапом розвитку законодавства про нагляд душевнохворих з боку держави почався з прийняття «Свода Законов Гражданских» в 1815 році, який містив главу «О опеке над безумными, сумасшедшими, глухонемыми и немыми». Норми «Свода Законов Гражданских» регламентували порядок встановлення факту розумового розладу в ході освідування особи, з метою наступного прийняття рішення Сенатом про призначення опіки. Вперше закон визначав форми розумового розладу та запровадив градацію суб'єктів на «безумных» та «сумасшедших», якою керувались до реформ 1917 року. (Слонимский Л. З. Умственное расстройство, его значение в праве гражданском и уголовном / Слонимский Л. З. – СПб., 1879. – С. 63).

Першим правовим актом радянської влади, що стосувався психіатрії, стала інструкція «Об освидетельствовании душевнобольных», яка була видана в червні 1918 року Народним комісаріатом юстиції (Собрание указаний и распоряжений Рабочего и Крестьянского правительства. – 12.06.1918 (30 мая). – № 40).

Інструкція визначала порядок освідування осіб, які страждали психічним розладом, для встановлення або зняття опіки та передбачала використання цих висновків вперше створеними народними судами. Представники зазначених судів повинні були приймати участь в роботі медичної (врачебной – рос.) комісії. (Морозов Г. В. Основные этапы развития отечественной судебной психиатрии / Г. В. Морозов, Д. Р. Лунц, Н. И. Фелинская. – М., 1997. С. 131).

Порядок визнання громадянина недієздатним залишався адміністративним та регулювався положеннями зазначеної інструкції та нормами Кодексу про акти цивільного стану.

Кодекс Законів про шлюб, сім'ю та опіку, що було прийнято в 1926 році, містив окрему главу, яка була присвячена освідуванню «душевнобольных и слабоумных» та повторив основні положення діючого на той час законодавства про недієздатність та опіку, але в той же час було зменшено коло суб'єктів, які мали право приймати рішення про психічний стан освідомого. Спеціальну комісію для освідування особи призначав відділ опіки та піклування, головою комісії призначався завідуючий відділом охорони здоров'я виконавчого комітету, в склад комісії обов'язково входили два лікарі, один з яких – психіатр. Комісії надавалось право помістити освідувану особу в спеціальний лікувальний заклад на строк не більше 2-х місяців, або встановити нагляд за місцем його проживання. За результатами освідування складався акт, який підписували особи, що проводили освідування; в акті обов'язково зазначалось, чи є особа душевнохворою або недоумкуватою та чи потребує вона опіки.

Такий порядок проіснував майже 40 років.

Цивільний процесуальний кодекс Української РСР 1964 року ввів главу 34. Цим законом було започатковано визнання громадянина недієздатним внаслідок психічної хвороби або недоумства у судовому порядку. Встановлений порядок обмеження дієздатності громадянина та визнання особи недієздатною є прототипом нині існуючого порядку.

Волкова Н. В.

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри цивільного процесу, кандидат юридичних наук*

ВИЗНАЧЕННЯ КОЛА ДОКАЗІВ У СПРАВАХ ЩОДО ВИЗНАННЯ БАТЬКІВСТВА У СУДОВОМУ ПОРЯДКУ

Відповідно до цивільного процесуального законодавства головним завданням суду при розгляді і вирішенні справи є з'ясування дійсних взаємовідносин між сторонами та захист, охорона їх порушеного, невизнаного або оспорюваного права, свобод та інтересів шляхом ухвалення законного й обґрунтованого рішення. Таке з'ясування можливе тільки шляхом дослідження і оцінки доказів по справі, що надаються особами, які беруть участь у справі.

Доказуванню підлягають тільки ті обставини, що мають значення для ухвалення рішення по справі і щодо яких у сторін та інших осіб, які беруть участь у справі, виник спір (ч.3ст.60 ЦПК України).

Судові докази – єдине поняття, що становить взаємозв'язок фактичних даних, на підставі яких суд у передбаченому законом порядку встановлює обставини, що мають значення для обґрунтованості вимог